

ДЕРЖАВНІ КОРДОНИ ЯК АТРИБУТ ДЕРЖАВИ

Доповідач: Ханюкова І., студентка групи Ю – 84, СумДУ

Науковий керівник: Чернадчук О.В., асистент кафедри
АГПФЕБ

Територія однієї держави відокремлюється від території іншої держави за допомогою державних кордонів.

Поняття “державний кордон” є однією з визначних категорій у міжнародних стосунках, і як постійний атрибут державності. Існують різні підходи щодо визначення поняття “державний кордон”.

Деякі вчені розуміють під державним кордоном лінію і уявну вертикальну поверхню, що проходить через цю лінію, визначає межі державної території, — суходолу, вод, надр, повітряного простору — тобто межі розповсюдження державного суверенітету, інші вважають, що державний кордон - це зазначена на картах та закріплена на місцевості лінія і перпендикулярно проведена через неї вертикальна площина, що визначає зовнішні межі державної території, а також відділяє державну територію від інших просторів, а треті як юридично обґрунтовану умовну лінію, що визначає межі не тільки поверхні, але також і надр і повітряного простору.

Таким чином, можна визначити державний кордон як установлену юридично і фактично штучну лінію (на суші і воді) і вертикальну поверхню, що проходить по цій лінії у надрах, водах і повітряному просторі), які визначають просторові межі території держави і сфери здійснення нею свого суверенітету (територіального верховенства) [1, с. 42].

Кордони - невід’ємна ознака суверенітету будь-якої держави, невід’ємний і обов’язковий чинник формування цілісного державно-територіального організму. Без чітко визначених кордонів держава не може реалізувати весь комплекс своїх суверенних прав. Від функціонування державного кордону залежить і розвиток міждержавних та позадержавних, зокрема, економічних, торговельних, демографічних, соціальних та інших відносин.

Головне завдання державних кордонів полягає у визначенні просторових меж територіального верховенства держави й в обмеженні приналежної їй території, котра складає матеріальну основу життєдіяльності народу і самої держави.

Юридичне оформлення кордону є одночасно й закріпленням права на розташовану на ньому територію. Кордони визначають сферу територіальної юрисдикції.

За способами встановлення розрізняють кордони:

а) астрономічні - вони проводяться по меридіанах і паралелях (наприклад, такий кордон проходить по 38 паралелі між КНДР і Південною Кореєю);

б) орографічні - що проходять по місцевості з рахунком її рельєфу (такі кордони є між переважною більшістю суміжних держав);

в) геометричні - вони прокладаються шляхом нанесення прямих ліній (більшість таких кордонів існує в Африці: між Єгиптом і Суданом, між Єгиптом і Лівією, Лівією і Чадам та ін.; вони проходять також між Аляскою (США) і Канадою та ін.).

У процесі встановлення кордону звичайно розрізняють два послідовних етапи:

Делімітація кордонів — договірне встановлення лінії (межі) державного кордону, яке здійснюється за картами з детальним зображенням на них рельєфу, гідрографії, населених пунктів та інших фізико-географічних об’єктів. При делімітації кордонів договірні сторони проведену на карті лінію кордону супроводжують докладним описом. Карту з нанесеною на ній лінією державного кордону підписують або парафують, скріплюють гербовими печатками. Договори про делімітацію кордону містять зобов’язання сторін про демаркацію кордону [2, с. 56].

Демаркація кордонів — визначення і позначення лінії державного кордону на місцевості за допомогою встановлення прикордонних знаків на основі договорів про делімітацію кордонів і доданих до них карт. Роботу з демаркації кордонів виконують змішані комісії, створені договірними сторонами. Іноді такі функції виконує міжнародний орган, який утворюють на основі взаємної домовленості. Після завершення роботи з демаркації кордонів

комісія складає спеціальний протокол — опис кордону, що демаркується, а також протокол на кожен прикордонний знак зі схемами.

Слід мати на увазі, що всі документи з делімітації і демаркації є складовими частинами договорів про територіальне розмежування, поступку, обмін, продаж територій і підлягають затвердженню вищими органами державної влади суміжних держав, що домовляються.

У разі виникнення необхідності уточнення територіальних кордонів суміжних держав проводиться редемаркація.

Редемаркація кордонів — перевірка лінії державного кордону й відновлення прикордонних знаків, якщо вони зникли або були зруйновані, за раніше визначеними на картах, що містяться в договірних документах або складені комісією з редемаркації кордонів. Роботи виконуються за домовленістю сторін.

Така редемаркація була здійснена, наприклад, у районі ріки Араке на радянсько-турецькому кордоні в 1967-1972 роках.

Прийнято розрізняти сухопутні, водні й повітряні кордони, а також кордони надр [3, с. 191].

Сухопутні кордони відділяють сухопутну територію однієї держави від такої ж території суміжної держави.

Вони встановлюються на основі договорів між суміжними державами і, відповідно до цих договорів, позначаються на місцевості.

Водні кордони поділяються на річкові, озерні, кордони інших водойм і морські. Кордони на ріках устанавлюються за згодою між прибережними державами: на судноплавних ріках - по середині головного фарватеру або по тальвегу (лінії найбільших глибин), на несудохідних - по середині головного рукава ріки. На озерах і інших водоймах - по прямій лінії, що з'єднує виходи сухопутного кордону до берегів озера або іншого водоймища.

Морські кордони збігаються із зовнішніми кордонами територіальних вод. Відповідно до міжнародного права Україна встановлює 12-мильну ширину цих вод (відповідно до Конвенції ООН по морському праву 1982 р.).

Повітряними кордонами державної території є бічні й висотні межі її повітряного простору. Ніякі особливі угоди по повітряних кордонах не укладаються [4, с. 248].

Україна має делімітовані та демарковані державні кордони з Угорською та Словацькою Республіками, а також Республікою Польща, делімітовані та частково демарковані - з Республікою Молдова та Республікою Білорусь, делімітовані та демарковані лише в межах сухопутних ділянок кордону та кордону по річці Дунай - з Румунією, делімітовані лише по сухопутних ділянках кордону - з Російською Федерацією.

Донині найбільш проблемним залишається кордон між Україною та Російською Федерацією, який має загальну протяжність 2292, 6 км, або майже третину загальної довжини кордонів України.

Україна наполягає на тому, щоб кордон був проведений по лінії, що за часів СРСР визначала адміністративний кордон між республіками.

Особливе занепокоєння продовжує викликати повільний темп врегулювання статусу Азовського моря і Керченської затоки.

Позиція української сторони полягає, в тому, щоб Азовське море отримало статус територіального моря і для Росії, і для України, також має відбутися його чітке розмежування і визначення виключних економічних зон. І статус Керченської протоки потребує окремого впорядкування.

Російська сторона наполягає на підтвердженні за акваторією Азовського моря та Керченської протоки статусу внутрішніх вод Росії та України без їхнього розмежування і встановлення спеціальних позначень кордону, також на нерозривності правового режиму Азовського моря та Керченської протоки. І, по-третє — на спільному користуванні мінеральними та біологічними ресурсами моря.

Гострота проблеми стала для всіх очевидною восени 2003 року, коли відбувся гучний скандал навкруги острова Тузла в Керченській протоці.

Також існує проблема при визначенні кордонів між Україною і Румунією. Протяжність тільки сухопутної ділянки українсько-румунського кордону становить 608,6 км. Він встановлений Паризьким мирним договором від 10 лютого 1947 р. таким, яким був на 1 січня 1941 р., згідно радянсько-румунської угоди від 28 червня 1940 року. Відповідно до згаданого

договору 4 лютого 1948 р. був підписаний Протокол стосовно уточнення проходження лінії державного кордону між Румунською Народною Республікою та Союзом Радянських Соціалістичних Республік, а 23 травня цього ж року – протокол, яким острів Зміїний був повернутий Радянському Союзові Румунською Народною Республікою і був включений до складу Союзу РСР. За результатами роботи змішаної демаркаційної комісії 27 вересня 1949р. підписано Акт про демаркацію та Протокол-опис проходження лінії радянсько-румунського державного кордону.

Надзвичайно актуальною проблема кордонів стала одразу після повалення комуністичного режиму в Румунії та здобуття Україною незалежності. У 1996 р. Румунія денонсувала Протокол 1948 р., який передбачав перехід острова Зміїний до складу СРСР [5, с.16].

Ще однією проблемою кордону між Україною та Румунією була його модифікація через зміну природного ландшафту. Мова йде про ділянку Рахівського та Тячівського районів (Закарпатської області) українсько-румунського державного кордону. Відповідно до Договору про режим радянсько-румунського кордону, співробітництво і взаємну допомогу з прикордонних питань 1961 р. лінія кордону тут проходить по середині русла Тиси. Однак це русло, як і будь-якої іншої річки, з часом змінюється. Головною причиною зміни русла ріки паводки, що відбуваються тут декілька разів на рік і розмивають берег.

Проблемним є також питання п'ятох островів у гирлі Дунаю. Румунські дипломати вважають, що до ділянки, на яких розташовані ці острови, необхідно застосувати принцип головного судноплавного фарватеру річки, а відповідно з цим всі п'ять островів мають стати румунськими. Українська сторона дотримується іншої точки зору і має наступні міркування. За згаданим радянсько-румунським договором 1961 р. всі п'ять островів з самого початку належать Україні.

Отже, значення державних кордонів велике для кожної держави, оскільки вони позначають межі території, що належить їй, зі всіма її ресурсами, що є матеріальними умовами життя всякого суспільства. Державні кордони визначають також межі територіального верховенства держави, тобто повної і виняткової влади держави, забезпеченої всіма засобами примусу, передбаченими його законодавством. Чітке розмежування ресурсів, що належать державам, і меж їх верховної влади має істотне значення для запобігання конфліктів між ними і розвитку мирної співпраці на кордонах.

Література:

1. Волова Л. И. Принцип территориальной целостности и неприкосновенности в современном международном праве / Л. И. Волова. – Ростов н/Д, 1981. – 192 с.
2. Шемшученко Ю. С. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Ю. С. Шемшученко. – К.: "Укр. енцикл.", 1998. - 744 с.
3. Колосов Ю. М. Соглашение о сотрудничестве государств –участников Содружества по обеспечению стабильного положения на их внешних границах 1992 г. // Действующее международное право / Ю. М. Колосов, Э. С. Криечикова. Т. 1. с. 191—195.
4. [Ануфрієва Л. П.](#) Міжнародне публічне право: Підручник / Л. П. Ануфрієва. - М.: ТОВ «ТК Велби», 2003. – 640 с.
5. Кіш Є. Політико-правові засади українсько-угорського кордону в контексті розширення ЄС / Є. Кіш // Людина і політика., 2003. – №6 (30). – с.15-21.